Przełajka –
wyboista droga do własnej świątyni

Jubileusz – 75 lat od poświęcenia świątyni w dniu 2 września 1951

Andrzej Białas

Przełajka, 6 września 2026

Plan prelekcji

- Przynależność do parafii świętego Stanisława Biskupa i Męczennika w Czeladzi (1313 – 1821)
- Przynależność do parafii świętego Michała Archanioła w Michałkowicach (1821 – 1951)
- Pierwsza inicjatywa budowy własnego kościoła (1912 – 1922)
- Kapliczka i lokalia – życie religijne podczas wojny i krótko po niej (1940-1947)
- II inicjatwa i proces budowy kościoła w Przełajce (1947 – 1951)
- Poświęcenie kościoła (1951) i dojrzewanie wspólnoty parafialnej

Od zamierzchłych czasów w dorzeczu Przemszy i Brynicy zamieszkiwali ludzie

- 10 000 p.n.e. – czaszka człowieka rozumnego z pobliskiej Siemoni (górny paleolit, kamień łupany)
- 900-500 p.n.e. – kultura łużycka (halsztacka) – grody: Góra Św. Doroty w Grodźcu i Góra Zamkowa w Będzinie, liczne wykopaliska (5 stanowisk w Przełajce)
- VIII wiek – ziemie należą do Wiślan, przyłączonych do Państwa Wielkomorawskiego, później Czech
- od X wieku ziemie należą do Polski Mieszka I
- rozbicie dzielnicowe (1138) - dzielnica senioralna Władysława II Wygnańca

Góra św. Doroty w Grodźcu. Spłaszczony szczyt to prawdopodobny majdan grodu. Stoi tu kościółek z 1635 roku

Książęta, książęta, ...

- 1178 – książę krakowski Kazimierz II Sprawiedliwy przekazał księciu opolskiemu Mieszkowi I Plątonogiemu terytoria małopolskie: kasztelanię bytomską (z Siewierzem) oraz kasztelanię oświęcimską, które jednak podlegały jurysdykcji kościelnej biskupa krakowskiego.
- Księstwo opolskie: Mieszko I Plątonogi -> Kazimierz opolski –> Władysław opolski-> Kazimierz bytomski
- Po śmierci królów Czech i Polski Wacława II (1305) i Wacława III (1306) powstał spór o Śląsk między Władysławem Łokietkiem i Janem Luksemburskim
- Księstwo bytomskie powstało z części księstwa opolskiego w 1284 roku, zaś od roku 1289 stało się lennem króla Czech

Bytom i księstwo bytomskie

- Bytom (ok.1000) - „był tam” (Bolesław Chrobry czy Kazimierz Odnowiciel ?)
- 1123-1125 – wzmianka o Bytomiu (w Tyńcu)
- 1163 Bolesław Kędzierzawy funduje kościół romański na wzgórzu Małgorzatka (Sutuhali?)
- 1178 w księstwie opolskim Mieszka I Plątonogiego – podarek Kazimierza Sprawiedliwego
- 1222 – kasztelania, a w 1254 – lokacja na prawie niemieckim (Władysław opolski)
- Dominująca rola parafii św. Małgorzaty, od 1194 zarządzanej przez norbertanów; w 1277 wyodrębniono parafię w Kamieniu, a potem kolejne
- Najazdy tatarskie 1241, 1259
- W roku 1281 umiera książę Władysław opolski – podział księstwa między jego synów: Mieszka cieszyńskiego, Kazimierza bytomskiego, Bolka I opolskiego i Przemysława raciborskiego

Książęta bytomscy

- Około 1284 – 1299 Kazimierz wzniósł zamek
- Z Heleną (z Rurykiewiczów?) miał potomków:
  - trzech synów (książąt): Władysława, Jerzego i Siemowita
  - dwóch synów (biskupów): Bolesława (Estergom), Mieszka (Nitra, Vesprem)
  - córkę Marię – żonę króla Węgier Karola Roberta

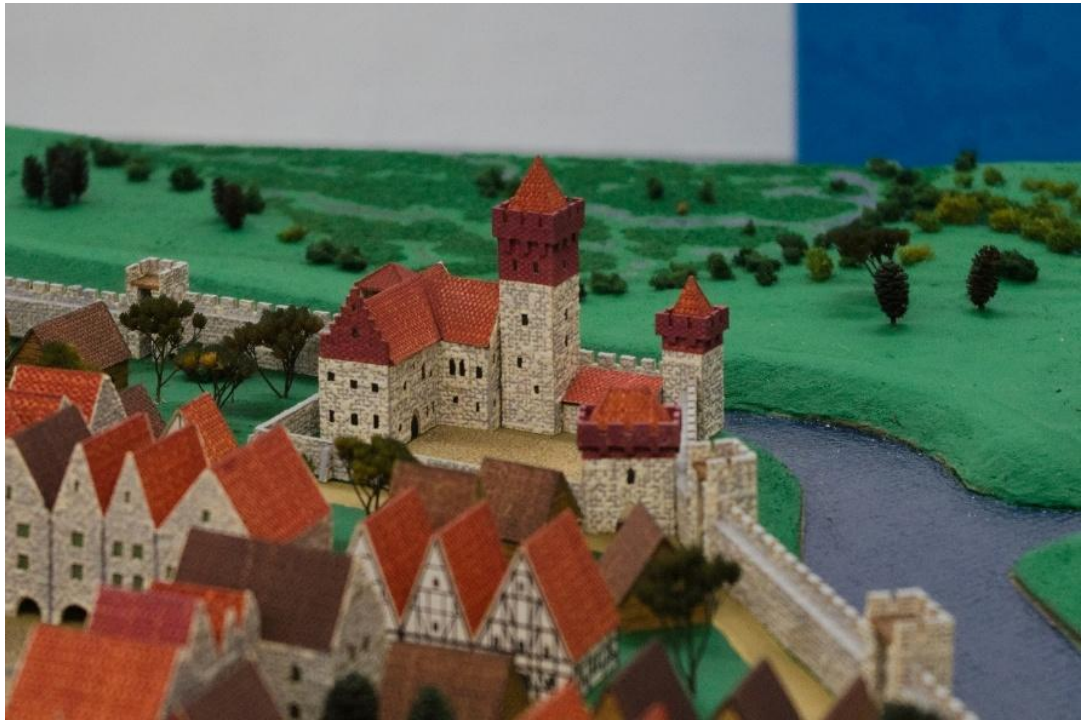

Współczesna makieta zamku w Bytomiu z przełomu XV i XVI wieku. Autorstwo Adrian Tync - Praca własna, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=124047111

- Władcy księstwa bytomskiego
  - Kazimierz bytomski (1281/1282 – 1312)
  - Siemowit (1312 – 1316) – w 1316 r. książę kozielski Władysław pozbawił Siemowita władzy nad Bytomiem
  - Jerzy (1316 – ok. 1327), współrząd z bratem Władysławem
  - Władysław (1316 – 1352), do ok. 1327 współrząd z bratem Jerzym
  - syn Władysława – książę bytomsko-kozielski Bolesław I (1352-1355)
  - Księżna bytomska Małgorzata ze Šternberka (1355-1357), wdowa po Bolesławie I, w tym okresie była to oprawa wdowia

Dalsze losy księstwa bytomskiego

- Dobro wspólnej ręki książąt oleśnickich i cieszyńskich – fizycznie podzielono na dwa terytoria w 1369, potem kolejne transakcje
- W 1443 r. Wacław książę cieszyński sprzedał biskupowi krakowskiemu Zbigniewowi Oleśnickiemu księstwo siewierskie (z Czeladzią/częścią Czeladzi) – parafia w Czeladzi została rozcięta granicą, a granica stawała się coraz poważniejsza i zrodziła 300 letni konflikt graniczny

Kościół św. Małgorzaty obecnie [Foto A.Białas]

- 1526 król Czech Ferdynand I Habsburg oddał ziemię bytomską w zastaw Jerzemu Pobożnemu z Hohenzollernów (intensywny rozwój górnictwa)
- 1623 cesarz Rudolf II Habsburg oddał państwo bytomskie Łazarzowi Henckel von Donnersmarck w zastaw za długi

Pierwsza wzmianka o Przełajce (25 maja 1313)

Rzeźba w drewnie przedstawiająca postać hipotetycznego rycerza Przedsława [autor Janusz Wędzicha, wł. A.Białas, 2025].

Mai 25. b. Urbani. Bithomie (Beuthen i. Oberschl.). Semovit (richtiger Zemowit), Herzog von Beuthen, schenkt mit Zustimmung seines Bruders Herzog Georg, im Hinblick auf die ihm selbst und seinem verstorbenen Vater durch Predflaw genannt Dudek geleisteten Dienste demselben sein zu polnischem Rechte gelegenes Dorf Przelaja (Przelaika bei Beuthen) mit dessen ganzer Nutzung unter Verpflichtung zum Dienste nach der Sitte seines Landes. Z.: des Herzogs Getreue Peter v. Panow, Maticha, Martin v. Ozegaw (Orzegow), Andreas v. Swentochlowicz (Swientochlowitz), vicarius ministerialis und Peter herzoglicher Hofnotar. Abschrift des XVII. Jahrh. in Märkers Privilegienbuch f. 292 (Bresl. Staatsarch. D 331). [3356]

Codex Diplomaticus Silesiae T.16 Regesten zur schlesischen Geschichte 1301-1315, Reg 3356 [Reg 3356]. Domena publiczna.

„Ze względu na wierną służbę, wyświadczoną jemu (księciu Siemowitowi), jak i jego ojcu (księciu Kazimierzowi) i za zgodą swego brata księcia Jerzego, **książę Siemowit nadaje rycerzowi Przedsławowi zwanemu Dudek, istniejącą na prawie polskim wieś Przełaja z wszelkimi służebnościami, z których sam książę korzystał.** Za to Przedsław będzie zobowiązany jedynie do służby rycerskiej w orszaku księcia według miejscowego zwyczaju.”

Świadkowie: Pełnomocnik księcia Piotr z Paniów, Maticha, Marcin z Orzegowa, Andrzej ze Świętochłowic, zastępca woźnego (*vicarius ministerialis*), notariusz dworski Piotr.”

Pochodzenie nazwy i położenie wsi

Prelaja „stróżowanie jeleni” (łac. *custodia cervorum*) – wskazuje na wieś starą (ze służebnościami)

słownik pojęciowy języka staropolskiego:

(1) „powinność łowiecka, polegająca na strzeżeniu zwierzyny w lasach panującego, officium feras venationi aptas in silvis regis custodiendi atque servandi”:

(2) „krótsza droga, boczna ścieżka, via brevior, semita”

Zdjęcie vladimircech na licencji CC0, https://www.magnific.com/pl/darmowe-zdjecie-wektory/stado-jeleni

Była wieś, a gdzie była parafia ?

- Mieszko I Plątonogi był dobrym gospodarzem – rozbudowa Via Magna, „ćwierćmilowy” most zwany Gallusem (Gawłem), karczma i myto dały początek *oppidum* Czeladź; hipotetyczne związki z Bożogrobcami i Jaksą
- 1228 – „*Chelad villam cum castoribus”* – darowizna Kazimierza opolskiego dla Klemensa Gryfity
- 1238 – Klemens ufundował klasztor benedyktynek w Staniątkach i obdarował go wsią Czeladź
- 1241 – najazd Tatarów i zniszczenie osady
- 1260 – Władysław opolski uregulował stosunki własnościowe z benedyktynkami – otrzymał Czeladź, wspomniano kościół p.w. Św. Stanisława z kapelanem Stefanem (od 1262 to parafia),
- 1260-1281 – lokacja Czeladzi na prawie magdeburskim
- W 1313 Przełajka leżała 4-6 km od kościoła parafialnego p.w. Św. Stanisława, blisko Via Magna, zaplecza rzemieślniczo-handlowego Czeladzi i miasta obronnego Będzin – stan taki utrzymywał się przez ponad 500 lat aż do roku 1821.
- W okolicy istnieją inne wsie, ale tylko w Michałkowicach jest parafia (przypuszczalnie od 1274, na pewno od 1325-1328)

CC0,https://wallpapercat.com/w/full/5/e/c/1050435-1284x2778-samsung-hd-beaver-background-photo.jpg

Dzieje I osady Przełaj

- 1420 – umarł dziedzic niejaki Niklas (Mikołaj) z Przełaju. Jego spadkobiercy uzyskali od ówczesnego księcia Bolka staw na pograniczu wsi Dąbrówka, która należała wówczas do klasztoru w Mogile pod Krakowem.
- 1426–1433 – Husyci niszczą I osadę
- przez ponad 100 lat wieś jest opustoszała (jak Dąbrówka Wielka, Jakubowice i Milejowice), działa jednak folwark

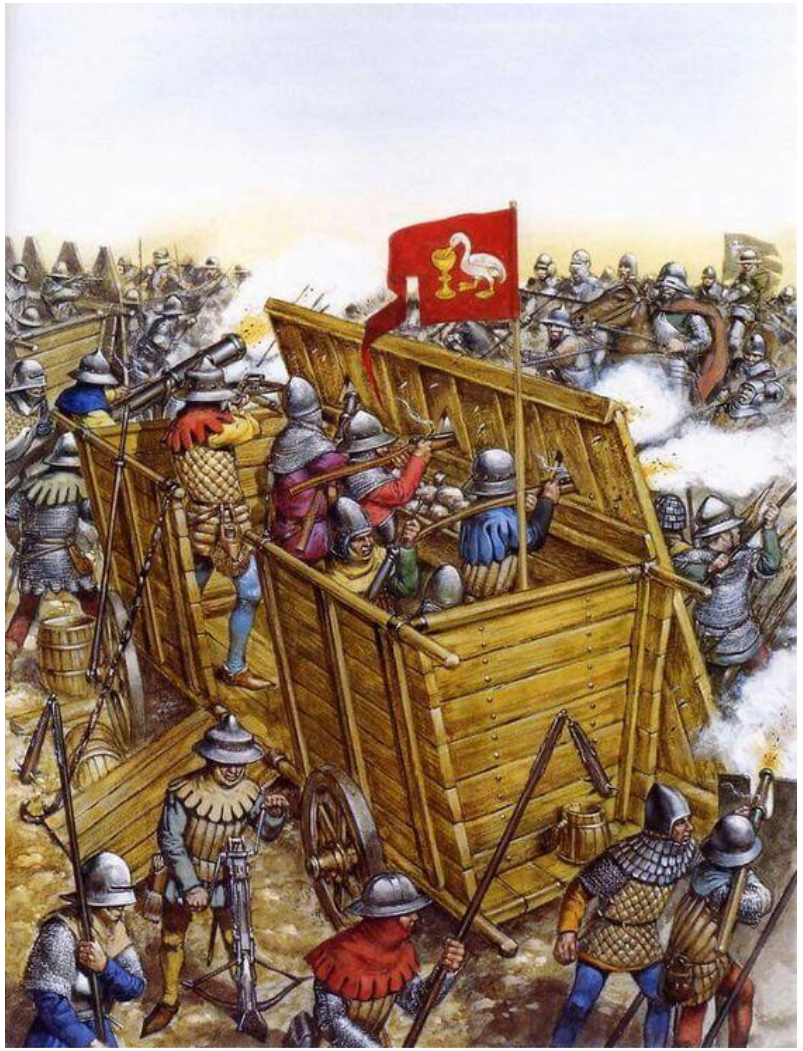

Próby odbudowy

- 1456 – właścicielem jest Mikołaj Przeleyski
- 1532 – właścicielem jest Jan Twardawski, później Starzyńscy
- 1529 – (Liber Rataxationum J. Długosza): „W Przełajce dziesięcina wytyczna (snopowa) z ról dworskich”
- 1598 – dokumenty wspominają już o należnej proboszczowi czeladzkiemu dziesięcinie snopowej z ról chłopskich, jak i dworskich (powstała II osada)
- 1598 – w Przełajce i Milowicach działały młyny wodne (wsp. „młynarz Kosmala z Przełajki” – Urbarz zamku bytomskiego)

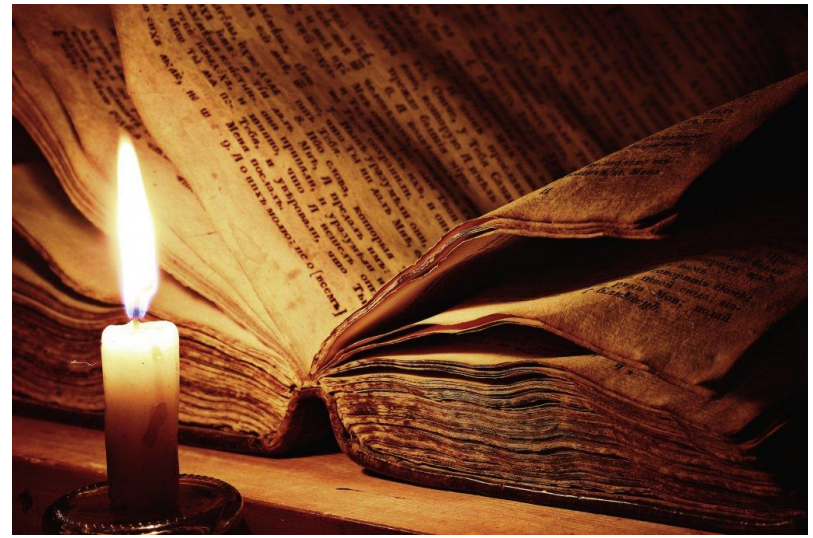

Dzieje II osady

Oblężenie klasztoru jasnogórskiego, 18 XI–27 XII 1655, mal. G. Bodenehr

- 1618-1648 – wojna trzydziestoletnia – przechodziły i pustoszyły oddziały duńskie i szwedzkie (spalono Michałkowice ok. 1642)
- 1625 – nowym właścicielem został: „Andrzej Borkowski z Borku a z Przełaju” – spór graniczny mieszkańców Czeladzi z Donnersmarckami
- 1634 – dziedzicem Przełajki został syn Andrzeja – Jan Borkowski „z Borku a na Przełaycze”
- 1655-1656 – potop szwedzki; po kapitulacji Krakowa w Będzinie rezyduje Stefan Czarniecki, a w Siewierzu jego płk. Fromhold Wolff – Polacy pod dowództwem F. Wolffa przegrywają starcie z rajtarami Wacława Sadowskiego (w służbie szwedzkiej) – Szwedzi pustoszą okolice, w tym zamek będziński
- 1656 – druga osada Przełajka zostaje zniszczona przez oddziały szwedzkie (właścicielem jest Andrzej Krecik „ze Stanwic a z Mokrego”) – koniec II osady – wieś znów opustoszała – na około 40 lat

Próby odbudowy (1/2)

- 1683 – wojska króla Jana III Sobieskiego w drodze na Wiedeń przechodzą w pobliżu opustoszałej wsi Przełajka – 19 sierpnia witany na moście Gawła w drodze z Mysłowic przez Będzin do Bytomia i Tarnowskich Gór
- 1687 – Andrzej Krecik ufundował kaplicę p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny przy kościele w Czeladzi
- 1693 – Andrzej Krecik pisał: „statek jego Przełajka, zniszczony przez armadę szwedzką, leży dotąd opustoszały”
- 1697 (27.07) – August II Sas jechał z Piekar do Krakowa objąć polski tron – witany przez Burmistrza Czeladzi

Próby odbudowy (2/2)

- 1694 – po śmierci Andrzeja Krecika Przełajka została oddana na 3 lata w dzierżawę Janowi Kamieńskiemu, tj. do 1697 r.
- Za jego namową chłopi nie płacą dziesięciny – zostają objęci ekskomuniką, ale się odbudowują – kontrybucja utrudniała odbudowę wsi
- 1697 – Przełajkę objął po ojcu najstarszy syn Andrzeja – Józef Konstanty Krecik ze Stanwic

1700 – początki obecnej – trzeciej osady

- 1700 (16 lutego) – ugoda i zdjęcie ekskomuniki
- Zobowiązania: *„12 korców żyta i tyleż owsa, a te od każdego półłannika po 1 wiertelu owsa i 1 wiertelu żyta; zagrodnicy po pół wiertelu żyta i tyleż owsa, a trzech dalszych gospodarzy małych tylko, po jednej macy żyta i owsa, razem przeto 12 wierteli”*

16 pionierów III osady – rok 1700

Półłannicy	Zagrodnicy
1. Białas Krzysztof	1. Mruk Krzysztof
2. Chudy Walenty	**2. Wilczak Wojciech**
3. Janderczyk Błażek	**3. Krajuszek Wojciech**
4. Jadwiga, Dziurzyna wdowa (mąż nazywał się Dziura)	4. Szymica Paweł
5. Janderczyk Maciek	5. Błądzik Jendrzej
6. Pustki Janderczykowskie	6. Węgrzyn Błażej
7. Bieńkowska rola	
8. Pan Dąbrowski z Rasmusowskiej roli	
9. Duś Jan z panem Dąbrowskim z Grzegorzowskiej roli	
10. Knap Szymon z panem Dąbrowskim z Grzegorzowskiej roli	

III OSADA – schyłek władzy rodziny Krecik

- 1716 – zmarł Józef Krecik (osoba bardzo kontrowersyjna)
- własność przejmuje jego brat Jan Jerzy Krecik z Stanwic, a później wdowa po Janie – Ewa Krecikowa z Dembińskich
- Jan Jerzy Krecik od 1684 major wojsk koronnych, a od 1685 uznany za szlachcica polskiego (indygenat),
- W 1697 był sygnatariuszem elekcji Augusta II Mocnego i otrzymał tytuł miecznika żytomierskiego
- 10 lipca 1722 Ewa Krecikowa (*„bonorum villae Przełayka heredissa”*) sprzedaje dobra przełajskie rodzinie hr. Henckel von Donnersmarck – następuje ich włączenie do dóbr siemianowickich.

Początki czasów Donnersmarcków

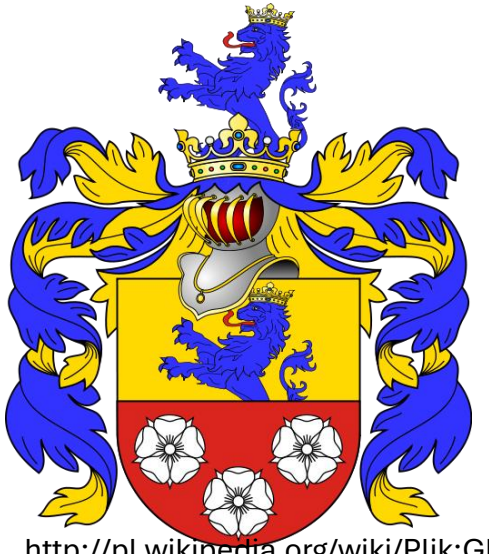

http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:GER_COA_von_Donnersmack.svg

- 1726 – powstaje fryszerka zapewne w miejscu siedziby i folwarku Krecików (hipoteza)
- 1738 – ufundowano kamienny krzyż – najstarszy zabytek
- 1740 – zmiana przynależności państwowej po wojnach śląskich – jesteśmy w Prusach
- 1780 – wzmianka o istnieniu młyna wodnego w Przełajce
- 1790 – uwłaszczenie pierwszych 18 gospodarstw chłopskich przez hrabiego Lasarus Henckel von Donnersmarck (dekret z 1789 r.)

18 pierwszych uwłaszczonych (Buch/Blatt)

- 1/1 Szymon Wilczok,
- 1/2 Mateusz Korfanty,
- 1/3 Ludwik Wanot,
- 1/4 Jonek Brodzich,
- 1/5 Wojtek Kołodziej,
- 1/6 Wojtek Kucia,
- 1/7 Walek Gajdzik,
- 1/8 Michał Wicik,
- 1/9 Błażek i Marcin Kołodziej,
- 1/10 Jonek Krajuszek,
- 1/11 Wojtek Szewioła i Lorenc Kołodziej,
- 1/12 Walenty Stalmach,
- 1/13 Klimek Krajuszek i żona Teresa,
- 1/14 Maciek Pytlik,
- 1/15 Franciszek Kilka,
- 1/16 Paweł Kaliwoda,
- 1/17 Szymon Molka,
- 1/18 Stanisław Gryzok i Jonek Gryzok,

Młyn i inne nadania:

- 1/19a Jacob Neisfer (młyn), 17.03.1784,
- 1/19b Wojtek Kołodziej, 10.06.1797,
- 1/20 Jan Makowski, 1.05.1795.

Fryszerka – 1726-1850

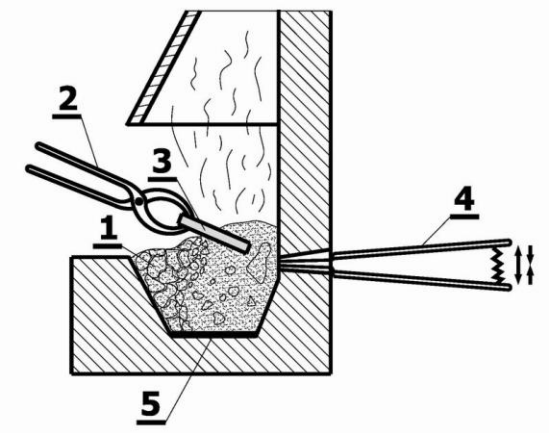

- Ferri Artificis alias Kuźnik Jakub Molka (1798) z okazji narodzin syna; 20 grudnia 1798 roku urodził się Tomasz, syn Jakuba Molki i Rozalii Krajuszek; chrzestni młynarz Andrzej Wechowski i Małgorzata Kaliwoda;
- Schmiedt Paweł Fryc (od 1814 – wielokrotnie, a po 1823 wielokrotnie w parafii michałkowickiej);
- Jan Franke „freszyrz de Przelayka” (1823);
- Hammerschmiedt Jacob Klosik (1835); 15 lutego 1835 urodził się jego syn Josef Adolf z matki Apolonii Hellebrandt; chrzestni Josef i Małgorzata Gajdzik.

Tabella wysiewu zbioru wymłotu Expensy y Przedaży zboża z gruntow Plebańskich.

	Wysiew		Zbior		Omłot		Expens z wysiłku		Przedaż		Cena	Suma za zboże	
	Korce	Ćwierć	Kopy	Snopy	Korce	Ćwierć	Korcy	Ćwierć	Korce	Ćwierć	Złote	Złote	Groszy
Żyta	50	-	115	-	115	-	80	-	35	-	8	280	-
Pszenice	3	-	6	-	6	-	6	-	-	-	-	-	-
Jęczmienia	10	-	16	-	26	-	20	-	6	-	6	36	-
Owsa	20	-	40	-	50	-	40	-	10	-	4	40	-
Grochu	2	-	4	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-
Prosa	-	2	8	-	8	-	4	2	3	2	10	35	-
Tatarki	5	-	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-

Summa za Zboże Złote 391

Dziesięciny Wytyczne

1. Dworska Przełayska wozi się swemi końmi na folwark Plebanski wartuie Złote 100
2. Od Kuźnikow Przełayskich tamże zwożona 30

Konopelska W. Miejskie powietrze czyniło człowieka wolnym. Wywiad z profesorem Janem Drabiną. Echo Czeladzi, wrzesień 2012.

Zmiana przynależności parafialnej – 1821

- 1821 – po około 500 latach przynależności do parafii w Czeladzi, Przełajkę przydzielono do Michałkowic
- Bulla papieża Piusa VII „*De salute animarum*”: dawne dekanaty śląskie: bytomski i pszczyński zostały odłączone od diecezji krakowskiej, a przydzielone do diecezji wrocławskiej. Wówczas to kościół parafialny w Czeladzi, jako położony po stronie Królestwa Polskiego, pozostał nadal przy diecezji krakowskiej, zaś wsie śląskie Przełajka i Siemianowice (z przysiółkami Sadzawki i Czekaj) odłączono od parafii czeladzkiej i przydzielono do najbliższej śląskiej parafii, czyli do Michałkowic
- Dziesięcina trafiała do parafii w Kamieniu (do1868 r.)

Pierwszy chrzest mieszkańca Przełajki odnotowany na parafii w Michałkowicach:
13 kwietnia 1823 ur. Wojtek Kołodziej, syn gospodarza Stefana i Anny zd. Wicik.

Pierwsza szkoła

- 1830 – pierwsze wzmianki o szkole w Przełajce (Knie)

W 1765 r ukazały się rozporządzenia rządu pruskiego o powszechnym obowiązku szkolnym. Dzieci uczęszczały zazwyczaj do szkół parafialnych. Zapewne po 1821 r., kiedy Przełajka została przyłączona do parafii w Michałkowicach, dzieci objęte tym rozporządzeniem uczęszczały do szkoły w Michałkowicach.
Pierwsze wzmianki o szkole w Przełajce pochodzą z wykazu Knie z 1830 r. Gdzie mieściła się tak szkoła – nie wiadomo, poza tym funkcjonowała ona z przerwami.

?

1830

po 1857- ok.1878

1879

1874

1910-1977

1849 – epidemia cholery

Pochowani w Michałkowicach	Pochowani na starym cmentarzu w Przełajce	
Janina Wicik	Ignacy Wajda	Franciszek Chrobok
Łucja Białas	Agnieszka Wajda	Franciszka Derey
Kazimierz Białas	Józef Gajdzik	Grzegorz Białas
Antonina Gajdzik	Antoni Jurczyński	Sebastian Gawron
Katarzyna Stalmach	Antoni Trzaski	Franciszka Przybylok
	Zofia Stalmach	Marianna Białas
	Antoni Molka	Józef Przybylok
	Marianna Białas	Wiktoria Krajuszek
	Kasper Białas	Szymon Molka
	Krystyna Skipiała	Marianna Domogalski
	Jan Białas	Franciszek Kuchta
	Zuzanna Gajdzik	

Kaplica pw. NMP

Po zakończeniu epidemii, mieszkańcy zbudowali na terenie należącym wówczas do Józefa Krajuszka (ojca Mikołaja) kaplicę wotywną pod wezwaniem NMP

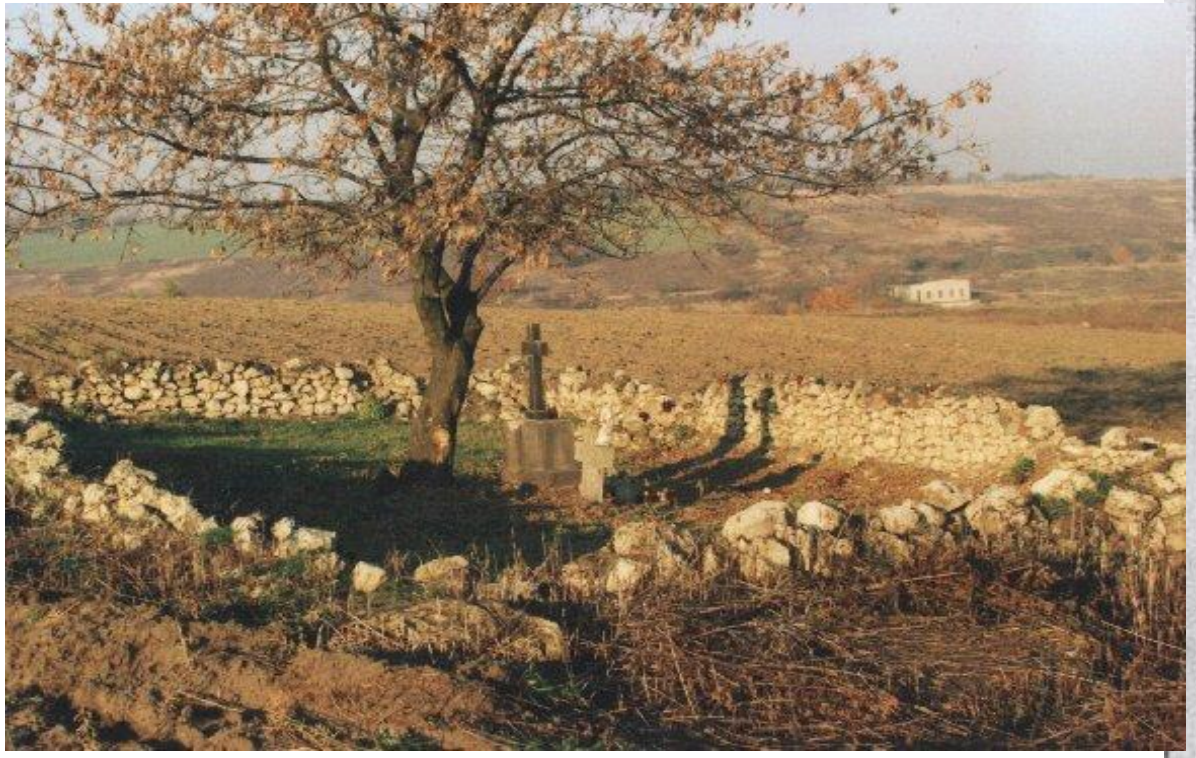

1850 – nowoczesny młyn

- Około 1850 roku – na terenie zlikwidowanej fryszerki powstaje nowoczesny młyn parowy z pomocniczym napędem wodnym
- Młyn posiadał 5 chodów i był w stanie przemleć dziennie około 120 korców zboża. Mąkę wysyłano do piekarń przy zakładach przemysłowych hr. Donnersmarcków.
- Przy młynie istniały magazyny zboża i mąki. W młynie w roku 1860 zatrudniano: 1 rendanta, 1 magazyniera, 1 werkmistrza, 1 młynarza, 2 maszynistów i trzech robotników. Z czasem przebudowano go na napęd elektryczny.

Wydarzenia polityczne i gospodarcze XX wieku

- Industrializacja Górnego Śląska XIX i XX wieku
- I wojna światowa (1914-1918)
- TG Sokół, powstania śląskie, plebiscyt i zmiana przynależności państwowej w 1922 r.
- Życie w okresie międzywojennym – początek regulacji Brynicy
- Czas okupacji (1939-1945)
- Czasy powojenne i zmiana ustroju społeczno-gospodarczego

W tych trudnych okresach zrodziły się dwie inicjatywy społeczne zmierzające do budowy własnej świątyni, z których druga zakończyła się sukcesem.

I inicjatywa budowy kościoła (1912-1922)

- 1912 – Rada gminna zainicjowała powstanie „Towarzystwa zbierania funduszu na budowę nowego kościoła w Przełajce”
- Proboszcz michałkowicki ksiądz Maksymilian Gerlich poparł inicicjatywę i obiecał pomóc, ale w 1914 wybuchła wojna i sprawa się skomplikowała
- W 1917 zwrócił się do „Zarządu Zjednoczonej Huty Królewskiej i Laury” – Zarząd obiecał 20000Mk + część zależną od liczby pracowników z Przełajki
- 8 grudnia1918 – umowa warunkowa darowizny 2 mórg przez rodzinę Morawiec
- Ks. M. Gerlich opracował plan przedsięwzięcia i przesłał do kurii wrocławskiej do zatwierdzenia – kuria zwlekała z decyzją i stawiała warunki (sytuacja polityczna)
- Ks. M. Gerlich w marcu 1922 opuścił Michałkowice i objął parafię w Ujeździe
- Nowy proboszcz ks. Brandys otrzymał zapytanie ks. biskupa kardynała Bertrama o stan sprawy – odpowiedź się nie zachowała
- W 1922 inicjatywa ostatecznie upadła, a działka wróciła do rodziny Morawiec

Kapliczka i lokalia – życie religijne podczas wojny i krótko po niej (1940-1947)

- 1940 – inicjatywa odprawiania mszy niedzielnych w kapliczce pw. NMP – pozytywna odpowiedź kurii na pismo ks. proboszcza Karola Hubera
- 16.09.1940 – zgoda prezydenta regencyjnego na odbywanie nabożeństw w tej kaplicy, jednak wyłącznie z niemieckim śpiewem ludowym i niemieckimi kazaniami
- 1941 – pierwsza msza odbyła w pierwszą majową niedzielę
- Kreissleiter odmówił odprawiania mszy w srogą zimę 1941/42 w karczmie Gryzaka
- 14.04.1942 – dekretem kurii powstała lokalia
- 1943/44 – nowy lokalista ks. Ewald Kasperczyk doprowadził do rozbudowy kapliczki
- Nabożeństwa odbywały się tam do czasu zbudowania obecnej świątyni w 1951 roku

Trudności organizacji życia religijnego

Msza w kapliczce NMP. Zakrystia u J. Wilczoka (vis a vis), później u Fr. Strzelczyka na I p. (dom na lewo) [wł. K.Bubała]

Księdza odprawiającego mszę przywożono bryczką z Michałkowic. Prowadzi pan Konrad Błaszczyk [wł. M.Gajdzik].

Prace adaptacyjne w kapliczce

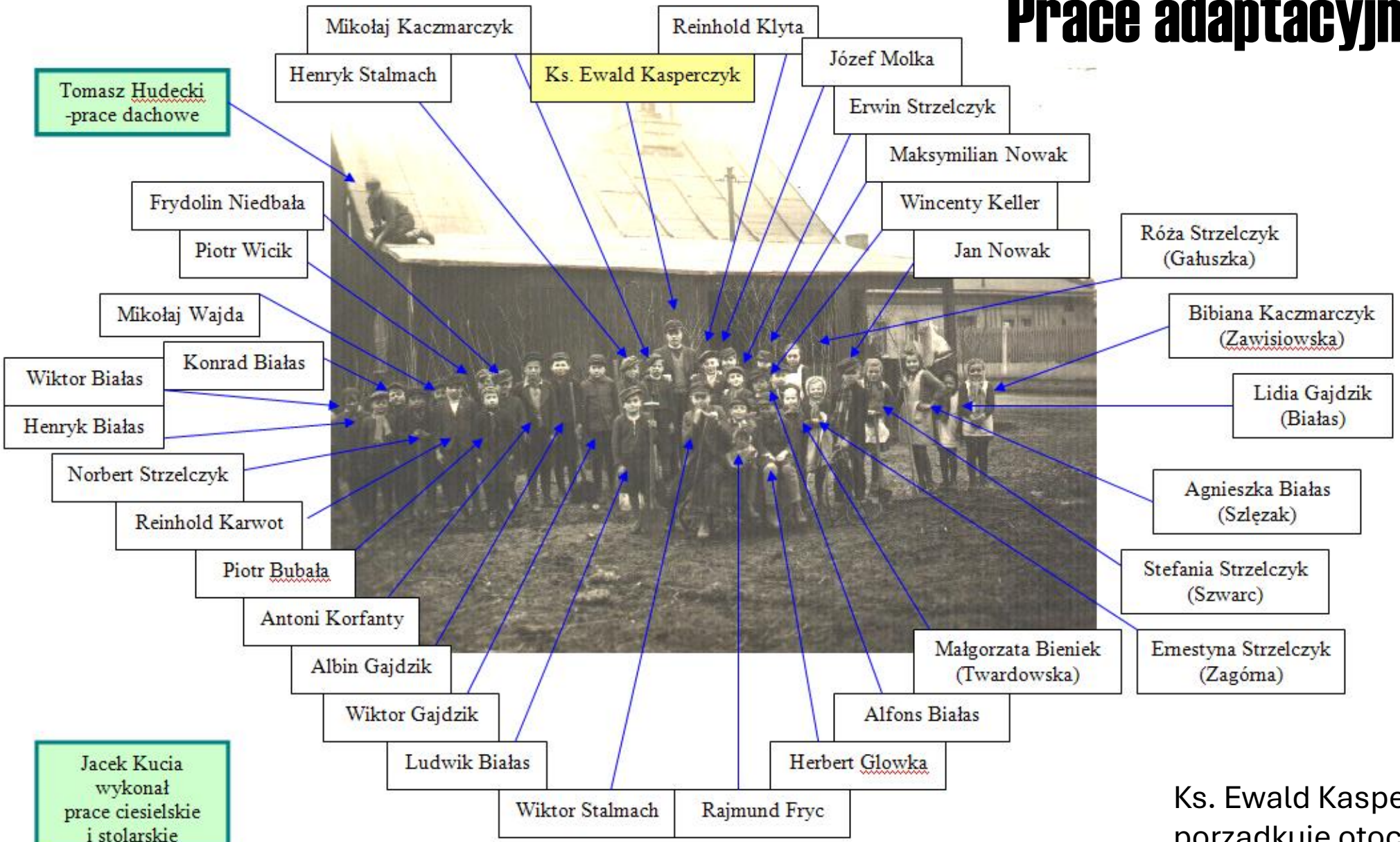

Ks. Ewald Kasperczyk z dziećmi porządkuje otoczenie rozbudowanej kapliczki (wiosna 1944?) [wł. R.Białas].

Uczestnicy odpustu

Odpust obchodzony w kapliczce, rok 1945 albo 1946. Panowie w strojach ludowych (od lewej: Paweł Białas, Serafin ps. „Ozin” Fryc, Franciszek Gajdzik, Feliks Stalmach) [Atelier Styl-Czeladź, wł. A.Szlęzak].

II inicjatwa i proces budowy kościoła w Przełajce (1947-1951)

- 4.09.1947 – sprawę budowy kościoła powierzono nowemu lokaliście – ks. Wilhelmowi Kopcowi
- 12.10.1947 na zebraniu pod przewodnictwem obywateli: Karola Gajdzika, Wiktora Kaczmarczyka, Konrada Strzelczyka, Franciszka Strzelczyka, Piotra Łokcia, Aleksandra Stalmacha oraz ks. Wilhelma Kopca podjęto uchwałę o budowie kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
- Powstał Komitet Budowy, a Kuria zatwierdziła jego statut
- Lokalista zamieszkał czasowo w domu Kacpra Korfantego
- Prawie dwa lata zbierano fundusze i trwały przygotowania
- Parcelę pod budowę podarowała rodzina Karol i Rozalia Gajdzik zd. Krajuszek
- Sala Gryzaka: I misje św. – IV 1948, 1949 nauka katechizmu

Pierwsza odkrywka 12 września 1948 roku

Odkrywka ziemi pod kościół.
Na horyzoncie widoczny jest kościół w Czeladzi [wł. nieznany].

Cmentarz

- Ze względu na załatwianie formalności, uwagę skupiono na utworzeniu cmentarza
- Parcelę podarowali Kasper i Maria Korfanty oraz Karolina Wicik
- Wybudowano bramę, parkan oraz kaplicę wg projektu ks. Kopca
- Pierwszym zmarłym parafianinem pochowanym na cmentarzu była śp. Petronela Kaczmarczyk zd. Strzelczyk, pochowana dnia 5 października 1949 r.

Budowa kaplicy cmentarnej w 1949 r. (ks. W. Kopiec w środku) [wł. parafia].

Cmentarz parafialny (1950) [wł. parafia].

Poświęcenie kamienia węgielnego i budowa

- 15.08.1949 Kanclerz Kurii ks. Kanonik Hilary Gwóźdź dokonał poświęcenia kamienia węgielnego wśród 15000 wiernych z Przełajki i okolic
- Intensywne prace ruszyły dopiero 5.06.1950, ale zostały przerwane 20.09.1950 po aresztowaniu ks. W. Kopca (sprawa TPD-Maciejkowice) – zwolniono go 23.01.1951
- W roku 1951 prace przebiegały sprawnie i kościół mógł zostać we wrześniu poświęcony

Zapał mieszkańców przy budowie świątyni

[Foto: parafia, rodz. Solik]

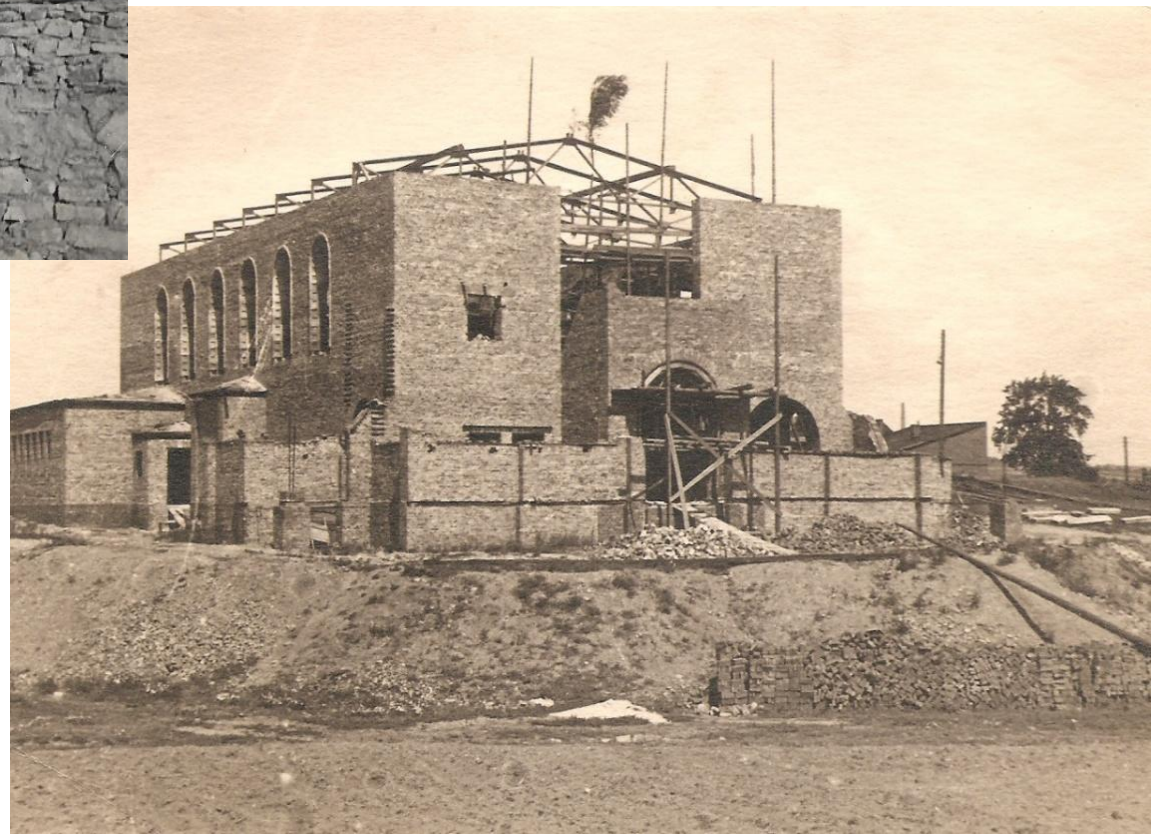

Poświęcenie kościoła (1951) i dojrzewanie wspólnoty parafialnej

- 2.09.1951 – ks. Biskup dr Herbert Bednorz dokonał poświęcenia kościoła pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

Ks. Biskup Herbert Bednorz święci kościół (2.9.1951) [wł. rodz. K.Bubała]

Uroczystość poświęcenia

[Foto: parafia, A.Szlęzak, K.Antas]

Od kuracji do parafii

- 28 października 1952 – lokalia uzyskała status kuracji, zaś ks. W. Kopiec stał się kuratusem, a w roku 1957 proboszczem

- 28 maja 1957 – oficjalne utworzenie wspólnoty parafialnej – Parafia pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Diecezji katowickiej (a od 1992 – Archidiecezji)

- 17 września 1961 – konsekracja świątyni przez bpa Juliusza Bieńka

Uroczyste wprowadzenie ks. W. Kopca do kuracji w towarzystwie ks. Jana Klyczki, proboszcza z Michałkowic w roku 1952. [wł. rodz. R.Seweryn]

Życie religijne

Ks. Proboszcz z organistą i ministrantami, lata 50 Przełajka [wł. I.Fryc]

Ministranci z Przełajki, lata 50 [wł. I.Fryc]

Dożynki 1959 [wł.parafia]

Odpusty i Boże Ciało – tradycyjne procesje

Boże Ciało 1965. Procesja przechodzi obok b. zabudowań dworskich [wł. parafia]

Odpust (II poł. lat 60-tych). Panie Otylia Zagórny, Różokowa, Gawronowa niosą obraz parafialny [wł. parafia]

Peregrynacja – 8 kwietnia 1967

Ks. bp. Józef Kurpas podczas peregrynacji kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej – 8 kwietnia 1967. [wł. A.Szlęzak]

Parafianki składają podziękowanie [wł. A.Szlęzak]

Lokaliści –
wikariusze kościoła macierzystego w Michałkowicach oddelegowany do Przełajki

- Ks. Konrad Krawczyk (1941 – 1942),
- Ks. Ewald Kasperczyk (1942 – 1944),
- Ks. Ludwik Niemiec (1944 – 1947),
- Ks. Wilhelm Kopiec (1947 – 1952).

Proboszczowie (administratorzy)

- Ks. Wilhelm Kopiec (kuratus 1952-1957, proboszcz 1957-1993).
- Ks. Jan Klimza (1993-2014).
- Ks. Edward Chmiel (2014-2022).
- Ks. Adam Zdebel (2022-nadal).

Ksiądz Kanonik Wilhelm Kopiec (1917-1998)

Podziękowanie i zaproszenie do obejrzenia wystawy

- Dziękuję parafianom, instytucjom oraz dr. M. Wądołowskiemu z Muzeum Saturna w Czeladzi, za udostępnienie informacji, dokumentów i fotografii do opracowania treści plansz i prezentacji
- Dziękuje ks. Proboszczowi Adamowi Zdeblowi, Urzędowi Miasta w Siemianowicach Śl., realizatorom wystawy, a także mieszkańcom, którzy pomogli w jej organizacji
- W planach prelegenta jest dokończenie obszernej monografii pozwalającej ocalić naszą tożsamość od zapomnienia

Zapraszamy do obejrzenia wystawy i dyskusji